

2. Захаров А.Г. Транспорт України. – К.: Знання, 1974. – 46 с.
3. Шульпин Л. Транспорт Украины в единой транспортной системе страны. – К.: Знание, 1972. – 30 с.
4. Лысенко Ю.Я., Козак М.Т. Региональные проблемы развития транспорта Украинской ССР. – К.: Знания, 1982. – 20 с.
5. Научно-технический прогресс на транспорте Украинской ССР / Подгот. М.П. Козаком. – К.: Знание, 1985. – 23 с.
6. Братченко И.И. Развитие автомобильного транспорта на Украине за 50 лет Советской власти. – К.: Украинский НИИТИ, 1967. – 14 с.
7. Голобородкин Б.М., Скорик А.П. Совершенствование планово-экономической деятельности на автомобильном транспорте. – К.: Знание, 1983. – 15 с.
8. Збандут Ю.С., Долганенко В.Ф. Перспективні напрямки механізації вантажно-розвантажувальних робіт на автомобільному транспорті // Прогресивні методи перевезень народногосподарських вантажів. – К.: Знання, 1971. – С. 19-22.
9. Гурнак В. Важный резерв снижения транспортных издержек // Экономика Советской Украины. – 1977. – № 10. – С. 81-84.
10. Лысенко Ю.Я., Гурнак В.Н. Транспорт республики в 12 пятилетке. – К.: Техника, 1986. – 199 с.
11. Цветов Ю.М. Транспортная система Украинской ССР и координация работы различных видов транспорта. – К.: Знание, 1974. – 148 с.
12. Характеристика деятельности Луцкого автозавода (1979) // ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп. 25. – Спр. 1949. – Арк. 19.

УДК 330.1:658

Гринчук Ю.С.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту*

Білоцерківського національного аграрного університету

СТРУКТУРА ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА УПРАВЛІННЯ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯМ

У статті виявлено особливості структури виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, визначено основні складники та властивості їх відтворення, виявлено проблеми ресурсокористування та розроблені заходи щодо їх вирішення. Обґрунтовані управлінські рішення щодо удосконалення структури виробничо-ресурсного потенціалу на засадах ресурсної концепції. Особливе значення приділено модернізації матеріально-технічним ресурсам на інноваційних засадах.

Ключові слова: аграрні підприємства, структура, виробничо-ресурсний потенціал, удосконалення, інновації, модернізація, матеріально-технічні ресурси, трудові ресурси, управління.

Гринчук Ю.С. СТРУКТУРА ПРОИЗВОДСТВЕННО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И УПРАВЛЕНИЕ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕМ

В статье выявлены особенности структуры производственно-ресурсного потенциала аграрных предприятий, определены основные составляющие и свойства их воспроизведения, выявлены проблемы ресурсопользования и разработаны мероприятия по их решению. Обоснованы управленческие решения по совершенствованию структуры производственно-ресурсного потенциала на основе ресурсной концепции. Особое значение уделено модернизации материально-техническим ресурсам на инновационных принципах.

Ключевые слова: аграрные предприятия, структура, производственно-ресурсный потенциал, совершенствование, инновации, модернизация, материально-технические ресурсы, трудовые ресурсы, управление.

Grinchuk Ju.S. THE STRUCTURE OF PRODUCTION-RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AND MANAGEMENT OF ITS IMPROVEMENT

The article reveals the peculiarities of the structure of production and resource potential of agricultural enterprises. The main components and properties of their reproduction. The problems identified resource use, and developed measures to address them. Informed management decisions to improve the structure of production and resource potential on the basis of the resource concept. Of particular importance is paid to the modernization of material and technical resources on innovative principles.

Keywords: agricultural enterprise, structure, production and resource potential, improvement, innovation, modernization of material and technical resources, labour resources, management.

Постановка проблеми. Найголовнішою з особливостей функціонування сучасних агроформувань є недосконалість їхнього виробничо-ресурсного потенціалу, його структури і темпів відтворення. Це зумовлено складним фінансово-економічним становищем більшої частини суб'єктів господарювання та втратами ресурсів під час здійснення аграрної реформи з порушенням принципів соціальної справедливості. Важливою проблемою на сучасному етапі розвитку аграрної економіки в Україні є, отже, обґрунтований пошук напрямів ефективного використання уже наявних виробничих ресурсів сільського господарства, а також формування виробничо-ресурсного потенціалу, який необхідний для виробництва великих обсягів сільськогосподарської продукції. Формування в аграрних підприєм-

ствах раціонального виробничо-ресурсного забезпечення та його ефективного відтворення належить до актуальних завдань їх функціонування та стратегічного розвитку на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі виробничо-ресурсного забезпечення аграрних підприємств присвятили свої праці багато вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме – В. Амбросов, П. Саблук, М. Федоров, Г. Підлісецький, О. Богущкий, А. Даниленко, С. Волощук, І. Бузько, Р. Білоусов, О. Гуторов, В. Тарасова, С. Мельник, В. Месель-Веселяк, О. Ульянченко. Питання виробничо-ресурсного забезпечення процесу відтворення на макrorівні досліджували вітчизняні вчені П. Гайдущкий, М. Дем'яненко, І. Охріменко, В. Ситник. Нині існує багато підходів щодо ефективного управ-

ління ресурсами та виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств.

Метою статті є виявлення особливостей структури виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, проблем ресурсокористування та розроблення заходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку виробничо-господарських відносин одним із найважливіших завдань управління є забезпечення аграрних підприємств необхідними для ефективної діяльності ресурсами. Однак існуюча нестача ресурсів є основною причиною кризових явищ, які виникають у підприємствах як виробничо-господарських системах в умовах зростання темпів сільськогосподарського виробництва і збільшення обсягів споживання продуктів харчування.

Кінцева результативність діяльності аграрних суб'єктів господарювання залежить також від ефективності використання ресурсів. Виробництво сільськогосподарської продукції неможливе без взаємодії трудових ресурсів та матеріально-технічної бази підприємств. А тому саме від їх повного виробничо-ресурсного забезпечення залежить кінцевий результат: якість та кількість виробленої продукції, прибутки, виробничо-економічна та екологічна стійкість, соціальна стабільність, доходи працівників, менеджменту та власників.

Створення всебічно розвинутого високопродуктивного сільського господарства вимагає відповідного рівня розвитку матеріально-технічної бази, яка є найважливішою частиною продуктивних сил і має багатогранне значення в розвитку агропромислового виробництва. Становлення та розвиток аграрних підприємств різних типів тісно пов'язані з розв'язанням організаційно-економічних завдань щодо підвищення віддачі з кожної затраченої одиниці виробничо-ресурсного потенціалу, його розширеного відтворення, удосконалення структури, покращання результативності діяльності агроформувань.

Основою підвищення позитивних результатів діяльності підприємства є їхнє виробничо-ресурсне забезпечення, тобто наявність виробничо-ресурсного потенціалу. Виробничо-ресурсний потенціал аграрних підприємств – це сукупність матеріальних, трудових, фінансових, нематеріальних ресурсів, включаючи здатність працівників підприємства використовувати ефективно дані ресурси для досягнення стратегічних та поточних цілей підприємства. Концепція забезпечення виробничо-ресурсним потенціалом підприємства нині набула широкого розвитку. Виробничо-ресурсний потенціал підприємств характеризується величиною ресурсів і залучених, і підготовлених до використання у виробництві, можливостями кадрів використовувати ресурси та реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності [1, с. 547]. Вироблення стратегічних цілей підприємства повинне ґрунтуватися, зокрема, на аналізі складу ресурсів, стану їх використання за окремими видами, виявленні потенційних можливостей для залучення у разі потреби додаткових ресурсів.

Отже, метою виробничо-ресурсного забезпечення аграрного підприємства буде створення умов, що сприяють його ефективному функціонуванню, господарській діяльності, реалізації намічених планів, програм, підтримці стабільної і безперебійної роботи. До складу виробничо-ресурсного потенціалу входять: матеріально-технічні, трудові, фінансово-інвестиційні, нематеріальні ресурси.

1. Матеріально-технічні ресурси – це ресурси в натуральній формі, які використовуються у госпо-

дарській діяльності сільськогосподарських підприємств. До їх складу належать основні засоби та частина оборотних засобів.

2. Трудові ресурси – кількість працівників, які зайняті на підприємстві, та ті, які входять до його складу за допоміжною та основною діяльністю. Високоякісна підготовка, перепідготовка персоналу, що сприяє широкому спектру його навичок та практичних умінь, є важливим фактором ефективної діяльності аграрних формувань.

3. Фінансово-інвестиційні ресурси аграрних підприємств – це сукупність грошових надходжень та прибутків, які є в їх розпорядженні для здійснення та виконання фінансових зобов'язань. Ці ресурси дуже важливі як основоположні для створення та діяльності підприємства. Вони забезпечують процес виробництва, є неодмінною умовою безупинності процесу відтворення. Потрібно звернути увагу на те, що нині, маючи достатню наявність основних засобів та кадрів, підприємства іноді не здатні працювати, тому що не мають необхідної суми готівкових грошових коштів (фінансових ресурсів).

4. Нематеріальні ресурси – інноваційні та інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, корпоративні права, гудвіл, роялті та ін.

Загальним для всіх видів ресурсів є питання про ефективність їх використання. Головне полягає в тому, що для оцінки ефективності того чи іншого виду ресурсів корисний результат діяльності аграрного підприємства порівнюється з витратами на отримання цього корисного результату [3, с. 6]. Якщо йдеться про матеріально-технічні ресурси, то витрати – це середня вартість їх витрат за період, який досліджується; якщо йдеться про трудові ресурси, то витрати – це фонд оплати праці та ін. Корисний результат від діяльності аграрного підприємства та одночасно від використання ресурсів називають ефектом. Основними двома показниками господарської діяльності, які називають ефектом, є: перший – обсяг виручки від реалізації (товарообіг), другий – прибуток (доход). Порівняння цих показників із розміром ресурсів, які використовуються, дає показник ефективності використання ресурсів.

Показники ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу в цілому та його окремих складових частин широко використовуються для оцінки ефективності функціонування будь-якого аграрного підприємства, ефективності його господарської діяльності, ефективності маркетингової, екологічної, соціальної, стратегічної діяльності та ін. Структура виробничо-ресурсного забезпечення для кожного суб'єкта господарювання агросфери при цьому є індивідуальною, виходячи із специфіки галузі, у якій він функціонує, рівня економічного розвитку, стану потенціалу розвитку, вибраної стратегії подальшого розвитку.

Матеріально-технічні ресурси є обмеженими і часто їх забезпечення супроводжуються проблемою дефіциту. Продовольча, енергетична, демографічна проблеми мають глобальний характер [4, с. 191]. Тому необхідним є їх ефективне і раціональне використання, поглиблення переробки та заміна штучно створеними аналогами. Управління даною складовою виробничо-ресурсного забезпечення діяльності агроформувань передбачає постійний процес оптимізації використання та модернізації матеріально-технічної складової виробничо-ресурсного потенціалу. Управління трудовими ресурсами базується на твердженні, що працівник – провідний фактор виробництва в сучасних умовах, який дає змогу пристосувати його до вимог зовнішнього середовища.

Значна динаміка бізнес-процесів, висока конкуренція на аграрних ринках, необхідність забезпечення безпеки функціонування агроформувань вимагають постійної і достовірної інформації про тенденції розвитку економіки агросфери не тільки країни, але й Європи та світу. Потрібними є уміння та інтелектуальні ресурси висококваліфікованих працівників. Необхідним є всебічне дослідження енергомісткості аграрного виробництва і складання його енергетичного балансу в межах існуючих обмежень та ризиків.

Отже, важливим напрямом розвитку агроформувань, для яких пріоритетними є питання паливно-енергетичних ресурсів, є пошук альтернативних джерел енергопостачання, що забезпечує зменшення залежності вітчизняної агросфери в цілому від факторів політичного, економічного та міжнародного впливів. Фінансово-інвестиційні ресурси є необхідною умовою розвитку будь-якого агроформування [2]. Управління ними має бути зорієнтоване у першу чергу на забезпечення стійких і життєво важливих фінансово-інвестиційних потоків, пошук зовнішніх джерел фінансування за умови необхідності, оптимізації структури капіталу. В сучасних умовах інноваційні ресурси забезпечують організації конкурентні позиції та розвиток у довгостроковій перспективі.

Таким чином, виробничо-ресурсний потенціал агроформувань кожної галузі аграрного виробництва характеризується структурою необхідних і доступних ресурсів залежно від галузевої належності, характеру діяльності, місцезнаходження. Його ефективний розвиток визначається системою прийняття управлінських рішень щодо виробничо-ресурсного забезпечення розробки та виконання ресурсних стратегій, оптимальним співвідношенням ресурсів для досягнення визначених цілей розвитку. Значення та вплив ресурсів на ефективність роботи аграрних підприємств визначається роллю, яку відіграє ресурс для досягнення цілей господарювання, можливостями його заміни, рівнем впливу ціни на окремі ресурси. Вони оцінюються системою показників, що характеризують ефективність використання ресурсів та визначають їхній вплив на кінцеві результати діяльності окремих аграрних підприємств.

Так, ефективність використання матеріально-технічних ресурсів можна визначити через показники ресурсомісткості, глибини переробки сировини, частки відходів. Ефективність використання трудових ресурсів оцінюються за допомогою показників продуктивності праці, прибутку на одного працівника, частки приросту товарообігу за рахунок збільшення продуктивності праці. Показниками ефективності використання фінансово-інвестиційних ресурсів можуть слугувати прибуток, рентабельність, частка власного капіталу, ліквідність, платоспроможність, обсяги інвестицій.

Ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів потребує визначення показників енергоємності, енергооснащеності, рівня втрат. Визначити ефективність використання інноваційних ресурсів можна за допомогою показників впровадження нових технологій, вартості селекційних розробок тощо [5, с. 65]. Для визначення ефективності використання інформаційних ресурсів можна скористатись такими показниками, як рівень інформаційної підтримки діяльності, рівень інформаційного оновлення, рівень доступу працівників до інформації, що безпосередньо стосується їх діяльності.

На сьогодні важливим є визначення оптимальної структури виробничих ресурсів, що забезпечують ефективну діяльність організації та значно полег-

шують пошук основних шляхів поліпшення використання виробничо-ресурсного потенціалу в умовах зростаючої конкуренції не тільки на рівні країни, але і в межах світових ринків.

Визначення структури ресурсів, якими забезпечується діяльність аграрних підприємств та полегшується пошук шляхів використання виробничо-ресурсного потенціалу, нині посідає важливе місце в стратегіях їх розвитку. Останні ґрунтуються, переважно, на ресурсних стратегіях. Нині концепція забезпечення виробничо-ресурсним потенціалом підприємств набула широкого розвитку. Зараз науковці звертають увагу не тільки на наявність в аграрних підприємствах виробничої складової ресурсного потенціалу, але й на трудову та інформаційну складові. Забезпечення підприємства виробничо-ресурсним потенціалом є однією із найважливіших умов для досягнення цілей діяльності аграрного підприємства. Його досягнення характеризується таким чином: величиною ресурсів – як залучених, так і власних та підготованих до використання у виробництві; можливістю кадрів використовувати ресурси; конкурентними перевагами агроформувань у тій чи іншій сфері діяльності.

Вивчення виробничо-ресурсного забезпечення є однією із необхідних передумов формування альтернативних ресурсних стратегій аграрних підприємств. Недостатня забезпеченість ресурсами відтворення аграрної діяльності стала однією із головних причин того, що в них протягом тривалого періоду не забезпечується не тільки розширене, а й просте відтворення. Це, у свою чергу, призвело до руйнування створеної у минулому матеріально-технічної бази внаслідок підвищення рівня зносу наявних основних засобів із за неможливості їх своєчасної заміни.

На сьогодні залишається недостатньо дослідженою проблема виробничо-ресурсного забезпечення аграрних підприємств в умовах незбалансованості економіки у поєднанні з інфляцією. Це обумовлено тим, що подолати всі негативні тенденції зусиллями самих аграрних підприємств досить важко. З цією метою важливим є надання їм державної підтримки в рамках зеленого, синього та жовтого кошків [6, с. 123]. Потрібно розвивати державно-приватне партнерство у процесі ресурсокористування. Має перспективою товарне кредитування великими агроформуваннями малих та середніх з метою їх підтримки, збалансування аграрних ринків, розвитку сільських територій.

Для успішного розвитку сільського господарства необхідно забезпечити його відповідними ресурсами і створити умови для їх раціонального використання на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Аграрні підприємства сьогодні не повністю використовують свої можливості для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції і поліпшення її якості [7, с. 309]. При цьому виробничі ресурси в багатьох господарствах використовуються не досить ефективно. Можливості аграрних підприємств щодо збільшення виробництва аграрної продукції тісно пов'язані з вирішенням цієї проблеми.

Висновки. Важливим питанням розвитку аграрних підприємств є визначення складу їх виробничих ресурсів і структури виробничо-ресурсного потенціалу. При цьому правомірність включення окремого виду ресурсу до складу виробничо-ресурсного потенціалу має базуватися на об'єктивній основі і бути практично доцільною. Для забезпечення ефективного процесу використання виробничо-ресурсного потенціалу при його організації потрібно звертати увагу на сукупність факторів, які впливають на його ефектив-

ність. Економічні можливості аграрних підприємств не можуть визначатися тільки наявністю та співвідношенням матеріальних та нематеріальних ресурсів. В кожному підприємстві повинні бути працівники, управлінські кадри, які були б здатні привести до дії ці ресурси, забезпечити їх ефективне використання.

Важлива роль при виробничо-ресурсному забезпеченні підприємств агросфери належить механізмам державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції. В умовах погіршення виробничо-ресурсного потенціалу в сільському господарстві, яке спричинено кризовою ситуацією, потрібно здійснювати кардинальні організаційно-економічні зміни у діяльності аграрних підприємств на засадах ресурсних стратегій забезпечення та підвищення конкурентоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за

ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.

2. Липкань О.В. Методичні підходи до оцінки ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.btsau.kiev.ua/ua/edition.php?read=1332.
3. Мельник С.І. Світові тенденції ефективності ресурсовикористання в агропромисловому комплексі / С.І. Мельник // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 3-11.
4. Міщенко Н.М. Поняття ресурсного потенціалу підприємства та проблеми його оцінки // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – Вип. 17 (2). – 2007. – С. 189-192.
5. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору / Г. М. Підлісецький, М. І. Толкач // Економіка АПК. – К.: НАН, 2008. – № 5. – С. 65-66.
6. Тарасова В.В. Сукупні ресурси – корисний аналітичний інструмент / В.В. Тарасова // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 4. – С. 122-125.
7. Труш Н.І. Стан та тенденції ресурсного забезпечення аграрних формувань / Н.І. Труш // Науковий вісник НУБіП. – 2010. – Вип. 154, Ч. 3. – С. 307-312.

УДК 338.242.2

Жовновач Р.І.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградського національного технічного університету*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто наукові підходи до визначення поняття «організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства». Наведено вимоги та закономірності, які мають бути враховані при побудові організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. Представлена логіко-структурна модель його формування та реалізації.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, управління конкурентоспроможністю підприємства, механізм, економічний механізм, організаційно-економічний механізм.

Жовновач Р.І. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены научные подходы к определению понятия «организационно-экономический механизм управления конкурентоспособностью предприятия». Приведены требования и закономерности, которые должны быть учтены при построении этого механизма управления конкурентоспособности предприятия. Представлена логико-структурная модель его формирования и реализации.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, управления конкурентоспособностью предприятия, механизм, экономический механизм, организационно-экономический механизм.

Zhovnovach R.I. CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE FORMATION AND REALIZATION OF THE MECHANISM OF MANAGING ENTERPRISE COMPETITIVENESS

The article discloses scientific approaches towards definition of the concept «organizational and economic mechanism of managing enterprise competitiveness». The requirements and regularities that should be taken into account while creating organizational and economic mechanism of managing enterprise competitiveness were adduced. A logical and structural model of the formation and realization of the mechanism was presented.

Keywords: enterprise competitiveness, enterprise competitiveness management, mechanism, economic mechanism, organizational and economic mechanism.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки для українських підприємств нагальною є проблема забезпечення та підтримання достатнього рівня їх конкурентоспроможності. Крім того, для того, щоб вижити в умовах складного політичного та економічного становища в Україні вітчизняним, підприємствам необхідно відслідковувати та вчасно реагувати на зміни, що відбуваються в їхньому конкурентному середовищі. У зв'язку з цим

об'єктивною необхідністю успішного розвитку та утримання конкурентних позицій вітчизняних підприємств у довгостроковому періоді є формування та реалізація організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємств з урахуванням їхніх внутрішніх особливостей і динамічних умов ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми управління конкурентоспромож-